

SATAKUNTALAISTEN YRITYSTEN TUOTTEET JA PALVELUT VARMISTAVAT HUOLTOVARMUUDEN KORONAKRIISISSÄ

SataVarmuus -hankkeen loppuraportti

Jari Mustonen, Ollipekka Kivin, Minna M. Keinänen-Toivola

SATAKUNNAN AMMATTIKORKEAKOULU

PORI 2021

SATAKUNTALIITTO

Satakunta University of Applied Sciences

Jari Mustonen, Ollipekka Kivin, Minna M. Keinänen-Toivola

**Satakuntalaisten yritysten tuotteet ja palvelut
varmistavat huoltovarmuuden koronakriisissä
- SataVarmuus-hankkeen loppuraportti**

Satakunnan ammattikorkeakoulu
Pori
2021

Hanke: SataVarmuus

Kirjoittajat: Jari Mustonen, Ollipekka Kivin, Minna M. Keinänen-Toivola

Satakunnan ammattikorkeakoulu (SAMK) | Satakunta University of Applied Sciences

Sarja B, Raportit 13/2021

ISSN 2323-8356 | ISBN 978-951-633-341-3 (verkkojulkaisu)

© Satakunnan ammattikorkeakoulu ja kirjoittajat

Julkaisija:

Satakunnan ammattikorkeakoulu

PL 1001, 28101 PORI

www.samk.fi

Graafinen suunnittelu: Ollipekka Kivin

Taitto: Ollipekka Kivin

Kansikuva: Minna M. Keinänen-Toivola

Satakunnan ammattikorkeakoulun julkaisut ladattavissa: theseus.fi

SISÄLLYSLUETTELO

1 JOHDANTO	1
2 HUOLTOVARMUUSOSAAMINEN SATAKUNNASSA.....	2
3 OSAAMISEN LISÄÄMINEN JA SATAVARMUUS-OSAAJAVERKOSTO... 7	
3.1 Hankkeen tapahtumat.....	9
3.2 Tarkastuslista yrityksille ja organisaatioille poikkeustilanteiden varalle.....	14
3.3 Uusien tuotteiden ja palveluiden innovaatioprosessit.....	17
4 HANKEVIESTINTÄ.....	19
5 YHTEENVETO.....	26
LÄHTEET	

1 JOHDANTO

Yhteiskunnan toimivuuden kannalta on lukuisia välttämättömiä ja elintärkeitä toimintoja, jotka ovat kaikissa tilanteissa ylläpidettäviä toimintokokonaisuuksia. Tällaisia toimintoja ovat: talous- infrastruktuuri, huoltovarmuus; väestön toimintakyky ja palvelut; kansainvälinen ja EU-toiminta; puolustuskyky, sisäinen turvallisuus, henkinen kriisinkestävyys ja johtaminen. (Yhteiskunnan turvallisuusstrategia, Turvallisuuskomitea, VN periaatepäätös 2017, s. 14)

COVID-19 viruksen aiheuttama pandemia aiheutti maaliskuusta 2020 alkaen globaalin kriisin. Monenlaisia ratkaisumalleja on haettu kriisistä selviämiseen. Keskeisenä teemana on ollut alusta alkaen huoltovarmuus ja sen varmistaminen. Huoltovarmuus perustuu lähtökohtaisesti valmiussuunnitelmiin. Valmiussuunnitelmissä mahdolliset poikkeustilanteet on kartoitettu, ja niihin on varauduttu sekä valmistauduttu. Keskeistä on yhteistyö, kuljetusten sujuvuus, raaka-aineiden saatavuus ja energian riittävyys.

Yhteiskunnan eri aloilla tulee olla osaamista ja valmius toimia nopeasti kriisitilanteissa. Koronakriisi on osoittanut, että kokonaisuuden hallinta on haastavaa huoltovarmuuden osalta. Kriisin myötä on havaittu puutteita varautumisjärjestelmässä sekä esim. paljastui hankintasotkuja kasvusoajaimissa ja myös muissa suojarusteissa. Monella sektorilla on puolestaan otettu tilanteen pakottamana äkillinen digiloikka. Huoltovarmuusosaamista ei ole Satakunnassa aiemmin koottu yhteen, tunnistettu eri toimialojen yhteyksiä eikä osittain myöskään tuotteistettu.

Satakunnassa yhtenä konkreettisena kriisin ratkaisukeinona oli Alueiden kestävän kasvun ja elinvoiman tukeminen -rahoitus, joka tuli Työ- ja elinkeinoministeriöltä ja Satakuntaliitolta. Satakunnan ammattikorkeakoulu käynnisti rahoituksella SataVarmuus -hankkeen, joka kokosi maakunnan yritykset ja osaamisen SataVarmuus -osaajaverkostoksi. Tavoitteena oli SataVarmuus -verkoston keskeinen asema kansallisen huoltovarmuuden takaamiseksi ja teknologia- sekä palveluratkaisujen koostamiseksi.

SataVarmuus -hanke toteutettiin Satakunnan ammattikorkeakoulun Teknologia-osaamisalueen asiantuntijoiden toimesta. Projektille perustettiin ohjausryhmä, joka ohjasi ja tuki hanketta sen menestyksekkäässä toteutuksessa tuoden näkökulmia ja ratkaisumalleja kohdattuihin haasteisiin. Ohjausryhmään kuuluivat Rauma Marine Construction Finland Oy, Fintraffic VTS Finland, Porin vesi, Boliden Harjavalta Oy, Teollisuuden Voima Oy, Satakunnan kauppakamari, Rauman kauppakamari, IntLog Oy, RTK-Palvelu Oy, HVO/Varsinais-Suomen ELY-keskus ja Satakunnan ammattikorkeakoulu. Hankkeen toteutusaika oli 1.7.2020 - 30.6.2021.

Tähän raporttiin on koottu SataVarmuus -hankkeen toimenpiteet, tulokset ja jatkoehdotukset uusille tuotteille ja palveluille, jotka voivat varmistaa huoltovarmuuden COVID-19-pandemiasta ja vastaavista turvallisuuden kriisien hoidossa.

2 HUOLTOVARMUUSOSAAMINEN SATAKUNNASSA

Jo vuonna 2006 World Economic Forumin julkaisema maailmanlaajuisten riskien raportti (World Risks Report) varoitteli pandemian mahdollisuudesta ja muiden terveyteen liittyvien riskien uhasta mitkä voisivat levitä laaja-alaisen kansainvälisen kanssa käymisen ja etenkin matkustamisen seurauksena. Tuolloin arvioitiin äkillisen maailmanlaajuisesti leviävän epidemian aiheuttavan vakavia häiriöitä matkustamiseen, turismiin ja muille palveluteollisuuden aloille. Lisäksi sen arvioitiin haittaavan valmistavan teollisuuden toimintaa ja aiheuttavan merkittäviä häiriöitä kaikkialla maailmassa erilaisissa toimitusketjuissa (engl. Supply Chain). Vuoden 2020 alussa tämä edellä ennustettu epidemian riski muuttui todeksi. Nopean tilanteen kriisiytymisen myötä varsin pian, keväällä 2020, kävi ilmi, ettei maassamme eikä myöskään alueellisesti ollut ehkä kuitenkaan riittävästi varauduttu tämän tyyppisen laajan epidemian aiheuttamiin vaikutuksiin ja siitä seuranneisiin arkielämän rajoituksiin kaikkialla yhteiskunnassa.

Suomella ja Satakunnalla on erityinen maantieteellinen sijainti ja siitä syystä yrityksillä/organisaatioilla on fyysisestä toimintaympäristöstä johtuvia logistisia haasteita. Maa on osittain harvaan asuttu ja etäisyydet ovat pitkiä. Saavutettavuudella on keskeinen merkitys elinkeinoelämän kilpailukyvyssä. Pitkät etäisyydet ja harva asutus aiheuttavat haasteita kuljetus- ja matkaketjuissa, mikä korostuu etenkin poikkeustilanteissa. Suomi on myös logistiikan näkökulmasta saari, joten yhteiskunnan toimivuus on kiinni toimivista meriyhteyksistä. Vienti ja tuonti tapahtuu 80–90% meriteitse.

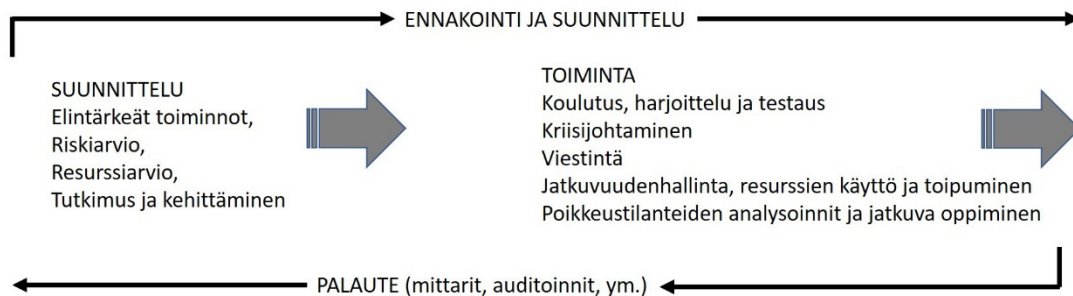
Suomessa kuin kaikkialla muuallakin moderneihin uhkiin varautuminen on ollut aliresursoitua. Monimutkaistuva ympäristö haastaa myös varautumista kuvaavat keskeiset käsitteet. Kokoavana käsitteenä resilienssi on alkanut tulla yhä yleisempään käyttöön. Resilienssiä voidaan tarkastella kolmesta eri näkökulmasta. Kestävyyttä ja toipumista (engl. resistance, recovery) painottavassa lähestymistavassa resilienssi nähdään kykynä palautua kriisiä edeltävään normaalitilaan, kun taas mukautumista (engl. adaptation) korostavassa ajattelussa torjutaan ajatus normaaliudesta ja resilienssi nähdään kriisitilanteissa aktivoituna oppimisena. Ennakoinnin (engl. anticipation) näkökulmasta resilienssi tarkoittaa puolestaan proaktiivista varautumista erilaisiin kriisitilanteisiin.

Yhteiskuntien monimutkaistumista on kuvattu eri tavoin. Yhteistä monille kuvauksille on, että ideoiden, tapahtumien ja toimijoiden määrän ja moninaisuuden kasvun nähdään aiheuttavan vaikeasti ennakoitavissa olevaa kehitystä. Tämän kehityksen seurauksena ihmisten arjesta ja yhteiskunnista on tullut entistä haavoittuvaisempia. Luonnonkatastrofit, energiateollisuuden onnettomuudet, ruokahuollon häiriöt ja kyberrikollisuus eivät ole uusia uhkia.

Globalisaation ajamana ja digitalisaation mahdollistamana syntyneet tuotteiden ja palvelujen yhteen kytkeytyneet tilaus-, tuotanto- ja toimitusketjut ovat kuitenkin luoneet otolliset olosuhteet entistä systemisemmille riskeille. Esimerkiksi koronaepidemian nopea eskaloituminen pandemiaksi osoitti, että yhteiskunnat voivat lyhyessä ajassa pysähtyä lähes kokonaan.

Huoltovarmuus on olennainen osa kansallisen turvallisuuden kokonaisuutta ja järjestelmä on Suomessa pitkän ajan kuluessa taiten rakennettu. Sen keskeisiä ominaisuuksia on ollut varautumisen - niin suunnittelun, hankintojen kuin toteuttamisen – pitkä aikajänne (Kuva 1). Jatkuvassa muutoksessa ja murroksessa oleva toimintaympäristö haastaa myös tämän ajattelutavan. Järjestelmän pitää kyetä vastaamaan sekä pitkän että lyhyen aikajänteen materiaalien tarpeiden tyydyttämiseen. Koronakriisi on nostanut uudella tavalla esiin myös kysymyksen kotimaisen tuotannon roolista osana huoltovarmuutta eri toimialoilla.

Varautumisen prosessi

Kuva 1. Varautumisen prosessi (muokattu Yhteiskunnan turvallisuusstrategia, Turvallisuuskomitea, VN periaatepäätös 2017, s. 9).

Huoltovarmuus toimintona on mahdollista nähdä yhtäällä perinteisenä ja staattisena turvaverkkona, mutta toisaalta sitä on mahdollista tarkastella myös muutostekijänä, joka pakottaa miettimään tulevaa niin logistiikan kuin logiikan, ajattelun, tiedon kuin ymmärryksen kautta. Se ohjaa meitä uudelleenlaidolliseen lähestymistapaan, joka olennaisesti rakentuu yhdessä tekemisen, yhdessä ennakoimisen, mutta samalla myös huomattavan tiedollisen epävarmuuden varaan.

Huoltovarmuuden ja kansallisen turvallisuuden tuottaminen tulee nähdä prosessina, jossa eri tavoitteiden toteuttamiseen tarvitaan eri tahoja. Riippuen kysymyksestä jonkin prosessin ja toimijan panos on merkit-

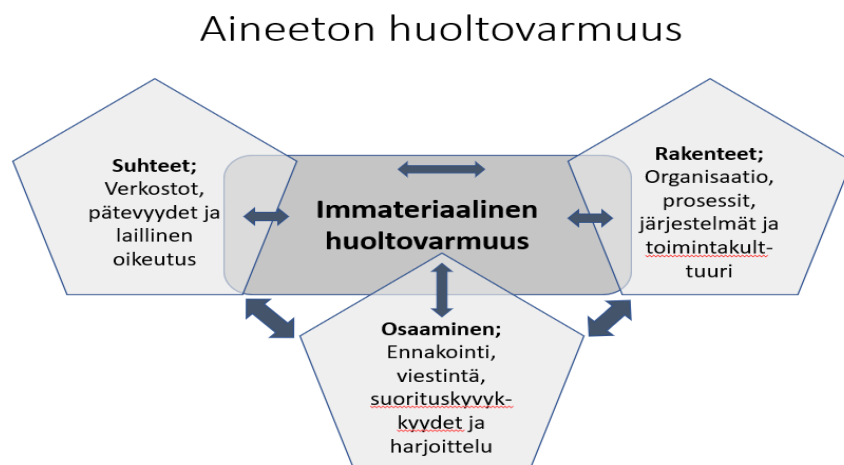
tävämpi kuin jonkin toisen. Tämä ajattelu on meillä lähtökohtaisesti tunnistettu. Pysyvässä resurssiniukuuden tilassa tarvitaan entistä joustavammin toimivaa viranomaisyhteistyötä poikki hallintoalarajojen.

Huoltovarmuudessa kyse on hallinnon strategisesta kumppanuudesta elinkeinoelämän kanssa. Tässä järjestelmässä toimijat ovat vahvassa keskinäisen riippuvuuden tilassa tavoitellen lopputulosta, jota ei ilman strategisia kumppaneita ole mahdollista saavuttaa. (Uusikylä P. & al., Viljasta verkostoihin Huoltovarmuuskeskuksen arviointi, Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja 2021:32, s. 18–21)

Monimutkaistuvan maailman tuottamat uudenlaiset ja moninaistuvat kriisit ja uhat ovat nostaneet tarpeen vahvistaa immateriaalista huoltovarmuutta. Viimeistään koronakriisi on osoittanut informaation ja tiedon merkityksen varautumistoimien suunnittelussa, jalkauttamisessa ja eri toimijoiden sitouttamisessa.

Huoltovarmuuden immateriaalinen ulottuvuus näkyy myös esimerkiksi Huoltovarmuusneuvoston (2020) raportissa, jossa kehittämiskohteiksi listataan muun muassa päätöksentekokyvyn ja -mekanismien kehittäminen, eri hallinnonalojen ja sektoreiden yhteistoiminnan lisääminen, tilannekuvan tuottamisen nopeuttaminen sekä viranomaisviestinnän ja eri toimijoiden roolien selkeyttäminen. Kehittämiskohteiden taustalta voidaan tunnistaa yhtäältä usko immateriaalisen huoltovarmuuden mahdollisuuksiin sekä toisaalta huoli sen nykytilasta.

Käsitteellisesti immateriaalista huoltovarmuutta voidaan havainnollistaa kuvan 2 avulla. Siinä immateriaalinen huoltovarmuus jaetaan kolmeen osatekijään. Suhdeulottuvuus koostuu verkostojen hallinnasta, luottamuksen vahvistamisesta ja maineen hallinnasta. Rakenteiden kohdalla olennaisia elementtejä ovat tehokkaat prosessit, toimintaa tukevat järjestelmät ja kulttuuriset tekijät. Osaamisessa on puolestaan kysymys saumattomasta tiedonkulusta, strategisista ja operatiivisista kyvykkyyksistä sekä tulevaisuuden ennakoinnista.

Kuva 2. Immateriaalisen huoltovarmuuden osat.

Kun haetaan kansainvälisiä vertailukohtia suomalaiselle ja satakuntalaiselle huoltovarmuustoiminnalle ensimmäinen ongelma on se, että suomalaista termiä huoltovarmuus ei muualla tunneta. Toki on toimintaa, joka sisältää piirteitä siitä, mitä Suomessa kutsutaan huoltovarmuudeksi. Lähimpänä huoltovarmuutta on kansainvälisesti ”security of supply” -käsite, mutta kun se rajautuu materiaaliseen varautumiseen ja siinäkin historiallisesti lähinnä energiaan, on selvää, että myös vertailu organisatoristen ratkaisujen välillä on ongelmallista. Varautumisesta (engl. preparedness), puhuttaessa taas kansainvälisesti on kyse useimmiten hyvin pelastustoimi- ja sotilas- sekä terrorismisävytteisestä varautumisesta.

Yhteinen ja ymmärrettävä kieli on tärkeä myös varautumisessa. Suomelle keskeisissä kansainvälisissä sidoksissa varautumiseen liittyvänä kokonaiskäsitteenä on alettu käyttää yhä yleisemmin sanaa resilienssi (engl. resilience), ja se on tarpeen ottaa vierasperäisyydestään huolimatta sanavarastoon myös Suomessa kuten jo aiemmin perusteltiin. Vaikka nimenomaan koronakriisi on kiihdyttänyt varautumisjärjestelyjen uudelleenarviointeja, on jo ennen sitä ollut nähtävissä varautumislainsäädännön ja -toimien uusi aalto. Lähes kaikkialla on havahduttu modernien laaja-alaisten uhkien haasteeseen. Potkua hankkeisiin on saatu milloin kyberuhkista, Kiinan taholta koetusta uhasta infrastruktuureihin, Venäjän trollivaikuttamisesta, terrorismista tai sään ääri-ilmiöistä.

Samalla kun meneillään oleva murros tekee kansainvälisestä vertailusta kiinnostavan, ”work in progress” -tilanne myös vaikeuttaa varteenotettavien esimerkkien hyödyntämistä. Uusi-Seelanti ja Tanska ovat juuri uusineet varautumisen organisointia, Australia työstää laajaa infrastruktuurilainsäädännön uudistamista, Norja on äskettäin uusinnut varautumislainsäädäntöään, Sveitsissä on uusi kyberturvallisuuslaki ja -organisaatio ja Ruotsi kamppailee, mutta etenee, kertaalleen puretun varautumisen uudelleenrakentamisessa. (Uusikylä P. & al., Viljasta verkostoihin Huoltovarmuuskeskuksen arviointi Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja 2021:32, s. 120)

Yhteiskunnan eri aloilla tulee olla osaamista ja valmius toimia nopeasti kriisitilanteissa. Koronakriisi on osoittanut, että kokonaisuuden hallinta on haastavaa huoltovarmuuden osalta. Monella sektorilla on puolestaan otettu tilanteen pakottamana äkillinen digiloikka. Satakunnassa on paljon kansallisen huoltovarmuuden kannalta keskeistä osaamista mm. energiantuotannossa ruuan tuotannossa ja varastoinnissa, vesihuollossa, merilogistiikassa ja eri alojen viranomaisorganisaatioissa.

Maakunnassa oli tarve valjastaa yhteistoimintamallit ja yrityksissä piilevä osaamispotentiaali huoltovarmuustoiminnan hyväksi.

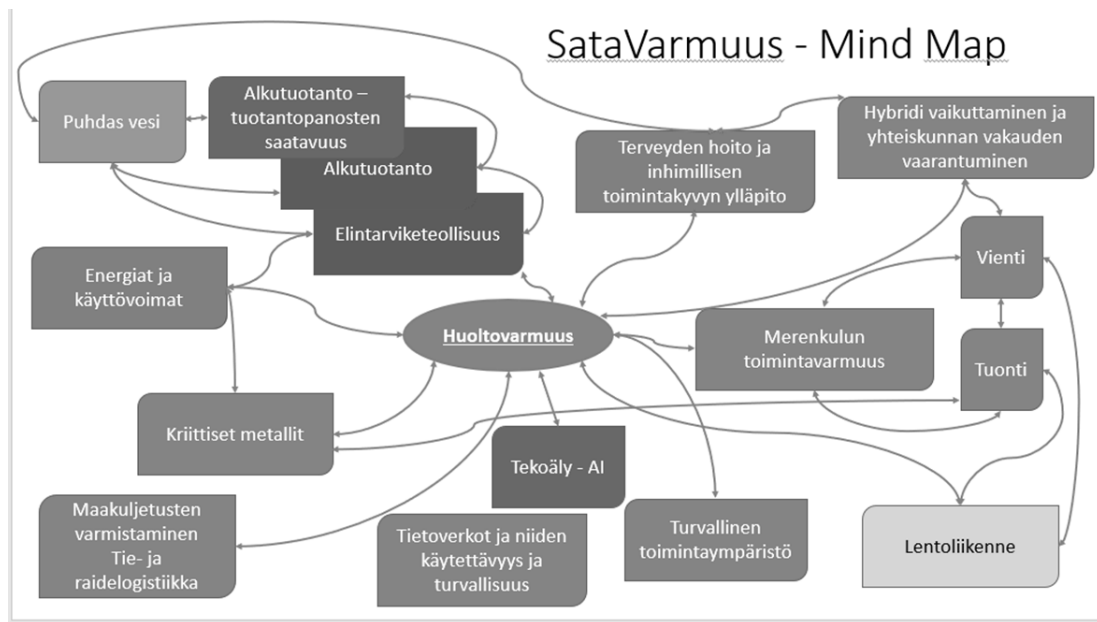
Keskeisiä kysymyksiä ovat:

- millä alueilla osaamisen lisäämisellä on suurin tarve?
- miten tietoa, kokemuksia ja oppeja voi jakaa muiden käyttöön?

- millä tavalla osaamisen lisäämisestä huolehditaan jatkossa?
- mikä on konsepti nykyisillä tuotteilla tai osaamisella?
- mitkä ovat täysin uudet tuotteet tai palvelut?

Hankkeen aikana kerättiin kattavaa osaajatietokantaa satakuntalaisista yrityksistä, jotka linkittyvät vahvasti huoltovarmuuteen. Yrityksiä kontaktoitiin, kutsuttiin mukaan tapahtumiin ja aktivoitiin jakamaan hyviä käytäntöjä eri toimijoille ja toimialoille huoltovarmuuteen liittyen. Nettitapahtumissa yritysten edustajat esittelivät toimintaansa sekä keinoja, miten he ovat valmistautuneet ja ennakoineet pandemian aikana tapahtuvia, äkillisiäkin tilanteita. Esitysten jälkeen alkoi usein kattava keskustelu aiheen tiimoilta ja yritykset alkoivat jakaa tietoa keskenään, sekä ehdottivat myös yhteistyötä toistensa kanssa.

Satakunnassa on paljon kansallisen huoltovarmuuden kannalta keskeistä osaamista mm. energiantuotannossa, ruuan tuotannossa ja varastoinnissa vesihuollossa (vesilaitokset eri kunnissa), merilogistiikassa (satamat, kuljetusyrietykset) ja puolustusvoimissa. Satakunnassa on myös paljon tuote- ja palveluosamista eri alan yrityksissä koronakriisiin ratkaisuihin ja tulevaisuuden haasteisiin. Aloja ovat metallien jalostusklusteri, hygieenisia palveluita ja tuoteratkaisut, automaatio- ja robotiikkaklusteri ja sähköiset palvelualueet. Lisäksi kunnat, viranomaiset, yhdistykset ja oppilaitokset osallistuvat huoltovarmuuden ylläpitoon monin tavoin. Kokonaisuutta on kuvattu kuvassa 3.

Kuva 3. SataVarmuus -hankkeessa tunnistettuja keskeisiä toimialoja, joissa Satakunnassa löytyy osaamista ja laaja yrityskehä.

Hankkeessa on tehty osaajatietokanta (ei julkinen), jota päivitetään jatkuvasti. Osaajatietokannan koostamisen pohjalta on saatu iso määrä oppia paikallisista toimijoista, jotka liittyvät oleellisesti huoltovarmuuteen. Osaajatietokannasta on yli 150 satakuntalaista tahoa, jotka edustavat huoltovarmuuden kannalta keskeisiä toimijoita ja toisaalta ovat potentiaalisia uusien tuotteiden ja palveluiden innovoijia ja toteuttajia.

Hankkeessa keskeisiksi teemoiksi huoltovarmuusosaamisessa nousivat:

- Alueellisen huoltovarmuusosaamisen yhteistyö ja koordinointi
- Johtamisjärjestelmä, viestintä ja tilannekuvan ylläpito
- Yhteiskunnan ja yritystoiminnan jatkuvuuden varmistaminen
- Tukeutumisyjärjestelmä
- Psykososiaalisen tuen merkitys
- Taloudellisen toiminnan tuki
- Yhteiskunnan kannalta kriittiset toimialat
- Kattava lähestymistapa Satakunnan huoltovarmuusosaamiseen.

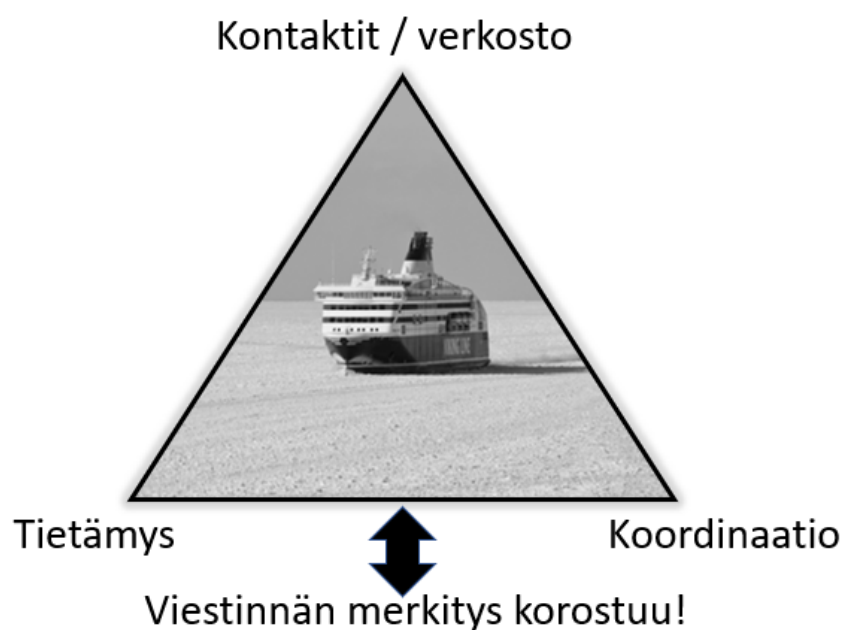
3 OSAAMISEN LISÄÄMINEN JA SATAVARMUUS-OSAAJAVERKOSTO

Huoltovarmuustyö ja uudet tuotteet sekä palvelut vaativat osaamista ja yhteistyötä maakunnallisesti, valtakunnallisesti ja kansainvälisesti. Suomessa on laaja viranomaisten joukko varmistamassa huoltovarmuutta. Keskeisiä toimijoita ovat Huoltovarmuuskeskus ja sen Elinkeinoelämän alueelliset varautumisyhteistyötoimikunnat. ELVAR-toimikunnat ovat osa huoltovarmuusorganisaatiota ja niiden tehtävänä on kehittää elinkeinoelämän varautumista alueilla, ja maakunnissa sekä varmistaa osaltaan elinkeinoelämän, julkishallinnon sekä kolmannen sektorin alueellinen yhteistoiminta ja tiedonvaihto.

SataVarmuus-hankkeen lähtökohtana ei ollut tehdä viranomaisten työtä vaan laajentaa osaamista ja tuoda siihen uusia näkökulmia. SataVarmuudessa keskeinen teema oli myös satakuntalaiset uudet tuotteet ja palvelut sekä niiden vientipotentiaali. Osaamisen lisäämisessä ja osaaajaverkoston luonnissa tapahtumat olivat keskeinen toimintamuoto SataVarmuus-hankkeessa. Tapahtumissa esiteltiin toimijoita ja nykytilannetta, luotiin verkostoa ja pohdittiin yhteistyömalleja sekä uusia tuotteita ja palveluita aihepiiriin.

Poikkeustilanteisiin vastaamisen ja etenkin huoltovarmuuden toiminnallinen kokonaisuus koostuu alla kuvatun mukaisesta keskenään vuorovaikutuksessa olevista kokonaisuuksista. (Kuva 4). Siinä yhtäällä on tietämys ja osaaminen siitä, kuinka ennakoitiin ja suunnitteluun perustuen poikkeustilanteissa on tarkoitus toimia. Toisena merkittävänä tekijänä on poikkeustilanteissa aktivoituvan organisaation verkosto, mikä voi sisältää niin kaupallisia tai viranomaisluonteisia toimijoita (kontaktit) kuin poikkeustilanteiden kannalta tärkeitä tuotannollisia yrityksiä (yritysten verkosto), mitkä sopimuksiin perustuen toimivat poikkeustilanteita hoitavan organisaation tahi yksikön tarpeista johdettuna. Ja kolmantena eikä suinkaan vähäisimpänä on näiden kahden edellä kuvatun kokonaisuuden toiminnallinen johtaminen sekä toiminnan keskinäinen koordinointi kulloisenkin tilanteen ja tarpeen kannalta parhaimmalla mahdollisella tavalla.

Lisäksi useissa eri käytännön poikkeustilanteissa on jo opittu, että poikkeustilanteissa viestintä on hyvin tärkeässä asemassa poikkeustilannejohtamisessa sekä ylipäätään poikkeavan tilanteen hoidossa. Voidaankin siten sanoa, että tällöin viestintää on kaikkialla ja sen on oltava tilannejohtamista sekä turvallisen yhteiskunnan ja toimintaympäristön säilyttämistä tukevaa sekä esiin tulevien tilanteiden pohjalta toimivaa proaktiivista viestintää.

Kuva 4. Huoltovarmuuden toiminnalliset osatekijät.

3.1 Hankkeen tapahtumat

Menestystarinoita kriisin kestäessä

Hankkeen ensimmäinen nettitapahtuma järjestettiin 27.1.2021 (kuva 5). Tapahtuman aiheena oli “Menestystarinoita kriisin kestäessä”, ja tapahtumassa oli avauspuheenvuoron ja hankkeen esittelyn jälkeen esityksiä Teollisuuden Voima Oyj:ltä, Rauma Marine Constructions Oy:ltä, Boliden Harjavalta Oy:ltä, Porin vedeltä sekä kommenttipuheenvuoro Rauman kauppakamarilta.

Tapahtumassa TVO/ Jaana Isotalo kertoi omista hyvistä koronakäytänteistään ja siitä, kuinka hyvin iso organisaatio on varautunut ja pärjännyt pandemian vallitessa.

RMC/ Timo Suistio kertoi varotoimenpiteistään ja telakan kiristyneistä testausaikataulusta sekä henkilökunnan koulutuksessa pandemiaan varautuessa ja estäessä sen leviämisen mahdollisimman tehokkaasti.

Boliden Harjavalta Oy:n työterveyslääkäri Markku Pavela kertoi yleisesti koronaviruksesta, ja mitä hän on kohdannut työssään.

Porin Veden johtaja Ilkka Mikkola korosti toimintaansa huoltovarmuuden kannalta myös kriisin aikana, ja miten he ovat varautuneet myös muihin, kuin koronaviruksesta aiheutuviin kriiseihin.

Rauman kauppakamarin toimitusjohtaja Riikka Piispa kertoi näkemyksiään pk-yritysten kriisinsietokyvystä ja oli optimistinen, että pienyrittäjät selviytyvät kriisistä siinä missä isommatkin yritykset.

Kuva 5. Hankkeen projekti-insinööri Jari Mustonen isännöimässä 1. online-tapahtumaa Satakunnan ammattikorkeakoulun Porin kampuksella.

Mitä tehdä, kun COVID-19 iskee työpaikalle

Hankkeen 2. nettitapahtuman aiheena oli “Mitä tehdä, kun COVID-19 iskee työpaikalle?”, joka järjestettiin 12.2.2021. Tapahtumassa annettiin ohjeita, millä tavoin tulee toimia, kun työyhteisöissä kohdataan altistumisia COVID-19 –virukselle. Tapahtuman runko koostui seuraavista teemoista 1) jäljitys ja karanteenit, 2) viestintä sisäisesti ja ulkoisesti, 3) yhteistyö viranomaisten ja kuntaorganisaation kanssa, 4) henkilöstöhallinnon rooli mukaan lukien psykologiset tekijät, mistä turvaa ja tukea, korvauksien hakeminen, 5) muuta huomioitavaa.

Tapahtumassa oli käytännönläheisiä vinkkejä ja puheenvuoroja muun muassa Rauman kauppakamarilta, Rauman kaupungin vastaavalta lääkäriltä, Lounais-Suomen aluehallintovirastolta, sosiaalihuollon näkökulmaa työpaikan tartuntatautilanteeseen sekä yritysesimerkki Rauma Marine Constructions Oy:ltä.

Irene Reinvall, Rauman kaupungin tartuntataudeista vastaava lääkäri korosti hyvää käsi-, yskimis- ja aivastamishygieniaa sekä suojainten käyttöä ja kontaktien minimointia. Jos kontakteja tapahtuu, pitää muistaa turvavälit. Kertakäyttöinen kasvomaski pitäisi vaihtaa muutaman tunnin välein, tai se menettää tehonsa. Tartunnan jäljityksestä Reinvall kertoi, että jäljitys on ensisijaisesti kunnan vastuulla ja sen tavoitteena on estää jatkotartunnat. Lääkäri on ensin potilaaseen yhteydessä ja sen jälkeen tartunnan jäljittäjä, joka haastattelee potilasta. Haastattelun ideana on selvittää, ketkä muut ovat mahdollisesti altistuneita tartunnalle. Jos tartunta tai altistuminen on tapahtunut työpaikalla, työnantajan ja työntekijän tulee olla

selvillä työpaikan lähikontakteista viimeisten kahden viikon ajalta.

Mikael Luukanen Lounas-Suomen aluehallintovirastosta (AVI) kertoi ensin aluehallintoviraston keskeisestä tehtävästä, joka on yleisesti valvonta ja siihen kuuluva ohjaus. AVI varmistaa valvonnan ja siihen kuuluvan ohjauksen keinoin, että sairaanhoitopiirit ja kunnat täyttävät virkavelvollisuutensa ja soveltavat toiminnassaan THL:n (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos) asettamia kriteerejä. AVI arvioi tietopohjaan perustuen omien toimenpiteidensä tarpeen ja yhteensopivuuden sekä tekee päätökset yleisötilaisuuksien ja eräiden julkisten tilojen käytön rajoittamisesta, mikäli niiden tarve ylittää kuntarajat. AVI voi antaa myös määräyksiä terveystarkastusten järjestämisestä ja niihin osallistumisesta.

Ulla Riikonen jatkoi AVI:n esitystä, mutta nyt työsuojelun näkökulmasta. Esityksessä käytiin läpi vaarojen arviointia ja työterveyshuollon asiantuntijuuden hyödyntämistä. Ohjeistukset täytyy pitää työpaikoilla ajan tasalla ja työnantajan tulisi seurata ohjeiden noudattamista, henkilöstön yleistä jaksamista sekä arvioida lisätoimien tarvetta. Mikäli altistumisia tapahtuu, ne luetteloidaan. Jos sairastumisia tapahtuu, työnantajan tulee tarvittaessa ilmoittaa myös työtapaturmasta ja ammattitaudista. Riikonen painotti ennaltaehkäisyn periaatetta.

Rauman kaupungin aikuis- ja perhetyön päällikkö Saila Hohtari kertoi esityksessään kunnan sosiaalihuollon näkökulmaa, jos työpaikalla sattuisi tartunta tai edes altistuminen. Hohtari painotti, että kyseessä on sekä henkilön, lähiyhteisön, työyhteisön että työnantajan kriisi, joka herättää erilaisia, yksilöllisiä tunteita eri ihmisissä. Tilanteessa on usein monta järjesteltävää ja mietittävää asiaa, jotka pitää priorisoida ja jakaa pienempiin palasiin. Hohtarin mukaan varautuminen ja ennakointi lisää turvallisuuden tunnetta, ja avoimuus sekä luottamuksellisuus on tärkeää – poikkeuksellisena aikana tarvitaan yhteishenkeä, johon on panostettava.

Johanna Peltomaa, henkilöstöpäällikkö Rauma Marine Constructions Oy:stä kertoi edustamastaan yrityksestä esimerkkejä, miten heillä on toimittu ja varauduttu pandemian aikana. Peltomaa kävi läpi useita konkreettisia tapauksia, joita he yhteistyössä Rauman kaupungin kanssa selvittivät pandemian eri vaiheissa ja työntekijöiden altistumisissa sekä sairastumisissa. Yleisimpiä selvitettäviä asioita, joita karanteenissa olevan mieltä askarruttaa, liittyy toimeentuloon, poissaolojen merkkäämiseen työnantajan järjestelmään sekä huoli siitä, kuka tekee poissaolevan työt sillä välin, kun on karanteenissa. Tietysti aiheeseen liittyy yksilön lisäksi koko muu organisaatio. Työntekijöiden huoli oman työpaikan ja toimeentulon pysyvyydestä sekä jatkuvuudesta olivat isoja huolia. Peltomaa korosti avointa keskustelukuluttuuria, jossa viestintää tulee olla jatkuvasti.

Satakuntalaisen huoltovarmuusosaamisen lisääminen ja kehittämistarpeet

Hankkeen kolmas nettitapahtuma järjestettiin 24.3.2021, aiheena ”Satakuntalaisen huoltovarmuusosaamisen lisääminen ja kehittämistarpeet. Tapauksessa kuultiin puheenvuoroja eri sektorien edustajilta (pk-yritys, julkinen sektori) ja keskusteltiin eri tavoista tehdä poikkitieteellistä yhteistyötä ja eri tahojen kanssa paremman huoltovarmuusosaamisen saavuttamiseksi.

Huoltovarmuuskeskuksen Ville Anttila alusti puheenvuorossaan huoltovarmuusteemaa, jolla tarkoitetaan väestön toimeentulon, talouselämän ja maanpuolustuksen kannalta välttämättömän kriittisen tuotannon, palvelujen ja infrastruktuurin turvaamista häiriötilanteissa sekä poikkeusoloissa. Huoltovarmuudessa korostuvat varautumisen kannalta tärkeät tuotantoketjut ja toimijaverkot, jotka ovat nykyisin olennainen osa palvelujen tuottamista ja teollista toimintaa. Jos ketjussa tapahtuu häiriö, se voi laajentua ja aiheuttaa haittaa myös muissa toiminnoissa. Yhteiskuntamme on niin verkottunut, että häiriöt heijastuvat ja leviävät nopeasti.

Merenkulun hankepäällikkö Heikki Koivisto Satakunnan ammattikorkeakoulusta kertoi satamatoiminnan muutoksista pandemian aikana ja siitä, millaisia ilmoituksia laivan pitää tehdä saapuessaan satamaan: ilmoituksessa pitää käydä ilmi kymmenen edellistä satamaa ja yksityiskohtainen miehistöluettelo (mistä ja milloin miehistö tullut laivaan). Ilmoituksia pyydetään pandemian lisäksi myös siitä syystä, jos laivan käyntimaissa on olemassa muitakin turvallisuusuhkia. Koivisto mainitsi myös Central Baltic EfficientFlow -projektin aikana kehitetyn Port Activity -sovelluksen, jonka avulla satamatoimijoiden kommunikointi on aiempaa huomattavasti helpompaa.

Aluksilla on tapahtunut COVID-19 liittyviä tartuntoja, altistumisia ja jopa kuolemia. Varustamojen on pitänyt tehdä oma koronaprotokolla, joka on ollut yleisesti nähtävillä. Myös laivoihin saapuneet uudet työntekijät tai harjoittelijat ovat joutuneet olemaan ensin karanteenissa ennen töihin pääsemistä.

Intlog Oy:n toimitusjohtaja Jukka Pietilä esitteli omia vinkkejään pienyrittäjän näkökulmasta kriisistä selviytymiseen. Pietilä viittasi myös omaan kokemukseensa puolustusvoimien varautumistoiminnasta. Esityksessä painopiste oli ennakoivassa toiminnassa ja erilaisten varautumistoimien hallinnassa: varautumissuunnitelma, varautuminen taloudellisesti, varautuminen henkilöstöresurssien muutoksiin, oikeanlaiset vakuutukset esimerkiksi tulipalojen ja laiterikkojen varalle, sekä muutosvalmiussuunnitelman tekeminen.

Satakunnan uudet tuotteet ja palvelut koronakriisistä selviämiseen

Hankkeen päätöstapahtumassa 9.6.2021 esiteltiin projektin avaintuloksia ja pidettiin innovatiivinen ideointityöpaja etäteknologiaa hyödyntäen, puheenvuorojen lisäksi.

Avauspuheenvuorossa Minna Keinänen-Toivola Satakunnan ammattikorkeakoulusta esitteli varautumisen yleisiä prosesseja sekä hanketta varten valmisteltua miellekarttaa, eli Mindmap:ia, jossa on kattavasti kerrottu huoltovarmuuteen liittyvät alat ja asiat visuaalisin keinoin.

Rauman ja Satakunnan kauppakamarien toimitusjohtajat Riikka Piispa ja Minna Nore nostivat esiin yrityksen johtamisen tärkeyttä, ja miten esimerkiksi strateginen johtaminen ja toimenpiteiden suunnittelu kannattaa aloittaa jo hyvissä ajoin vaihtoehtoisten tulevaisuuksien osalta. Esityksessä käytiin läpi myös EK:n yritysturvallisuuden viitekehystä ja pohdittiin nykyajan yritysuhkia, kuten tietoturvaongelmia ja niihin varautumista.

Olli Soininen, hankepääällikkö Fintraffic Oy:stä puhui aiheessaan ”Suomi on logistisesti saari, miten yhdessä kehitämme toimintaa?” muun muassa siitä, kuinka Suomen tuonnista ja viennistä kulkee noin 80 % meriteitse ja millaisia haasteita tähän liittyy erityisolosuhteiden, kuten haasteellisten vesiväylien ja talvimerenkulun osalta. Yhdessä kehittämiseen Soininen mainitsee varautumisen tason sekä tietoisuuden parantamisen yhteistoiminnan kautta ja ennakoivan suunnittelun, harjoittelun sekä rahoituksen suuntaamisen varautumistoimenpiteisiin. Verkostot ja toimijat ovat jo olemassa, toiminta on aktiivista, mutta tietoisuuden parantamisella saadaan myös uudet toimijat osaksi olemassa olevia verkostoja.

Innovatiivisena osana päätöstapahtuman ohjelmaa oli Satakunnan ammattikorkeakoulun erityisasiantuntijan, Santeri Koiviston, fasilitoima ideointityöpaja, jossa hyödynnettiin etäteknologiaa. Työpajan tarkoitus oli keksiä uusia näkökulmia ja ratkaisuja SataVarmuus -hankkeen aikana toteutettuihin teemoihin – Käytännön huoltovarmuusosaamisen lisäämistarpeet yrityksissä ja muissa toimijoissa, Satakunnan osaajaverkoston muodostaminen ja toiminta käytännössä, Uudet tuote- ja palveluideat sekä Kansallinen liiketoiminta ja vientipotentiaali.

Jokaiseen teemaan kuului olennaisesti interaktiiviset post it-laput, joihin jokainen sai kirjoittaa omat ajatuksensa kuhunkin teemaan liittyen. Fasilitaattori ja osallistujat yhdessä laajensivat aihealueita ja keksivät luovia ratkaisuja, yhteistyötahoja ja liikeideoita, joita voidaan jalostaa lisää hankkeen jälkeenkin.

3.2 Tarkastuslista yrityksille ja organisaatioille poikkeustilanteiden varalle

Poikkeustilanteisiin ennakolta varautuminen on työtä yrityksen / organisaation toiminnan jatkuvuuden varmistamiseksi toimintaympäristössä tapahtuvien, mahdollisesti äkillistenkin, muutosten tai tapahtumien aikana. Erityisesti henkilöstön hyvinvoinnin turvaamiseksi tehtävää toimintaa, sillä ihmiset ovat yrityksen / organisaation tärkein voimavara. Poikkeustilanteisiin varautuminen on ennakoitua, vaihtoehtoisten skenaarioiden vaikutuksen arviointia, suunnittelua ja poikkeustilanteissa toimimisen harjoittelua etukäteen sekä näistä toipumiseen valmistautumista. Se on luonteeltaan ennakoivaa, proaktiivista, suunnitelmallista ja järjestelmällistä toimintaa. Tärkeintä on tunnistaa ne kriittisesti vaikuttavat, merkittävimmät, mahdolliset poikkeustilanteet, jotka todennäköisemmin vaativat ensimmäisenä toimenpiteitä ja ratkaisuja.

Yritysten ja muiden organisaatioiden poikkeustilanteiden varalle varautumiseen SataVarmuus- hankkeessa luotiin varautumisen tarkistuslistaa yrityksille ja organisaatioille.

Tarkastuslista yrityksille ja organisaatioille poikkeustilanteiden varalle:

Ennakoi tulevaa -> on keskeisin toimintaperiaate varautumisessa.

1. Varaudu etukäteen erilaisiin poikkeustilanteisiin ja skenaarioihin sekä ymmärrä niiden mahdolliset vaikutukset omaan toimintaan.
2. Valmistele poikkeustilanteita varten ennakkoon ns. materiaallinen varmuusvara ja muista myös henkinen valmistautuminen.
3. Kehitä toimintaasi palvelevia vaihtoehtoisia toimitus- ja palveluketjuja poikkeustilanteiden varalle, vrt. ”toimitusketjun evoluutiomalli -> digitaaliset toimitusverkostot” (Kuva 6).
4. Kouluta henkilöstö sekä harjoittele toimintaa poikkeustilanteissa, koko henkilöstö tähän mukaan jo suunnitteluvaiheesta alkaen.
5. Poikkeustilanteiden uhatessa, ennakoivasti, painopiste henkilöstöön
 - ihmiset ovat yrityksesi/organisaatiosi tärkein voimavara.
 - poissaolot voivat lisääntyä, sijaisuusjärjestelyt, toimintamallin muutokset, avainhenkilöstön sijaisuus järjestelyt, väistötilat, ym.
6. Liiketoiminnassa huomioi erityisesti poikkeustilanteiden vaikutus yrityksesi/organisaatiosi kasvirtsaan.
7. Kommunikoiki proaktiivisesti asiakkaiden ja sidosryhmien kanssa tilanteestasi.
8. Ole valpas ja avoin tilanteelle ja valmis tarvittaessa pyytämään ulkopuolista apua.
9. Valmistaudu mahdollisen avun vastaanottamiseen.
10. Poikkeustilanteiden jälkeen muista ”mitä tästä opimme” (engl. lessons learned) toimenpiteet viipymättä ja kattavasti operatiivisen toiminnan osalta.
11. Henkilöstön psykososiaalinen tuki ja jälkihoito (engl. debrief), kun on palattu normaaliolojen

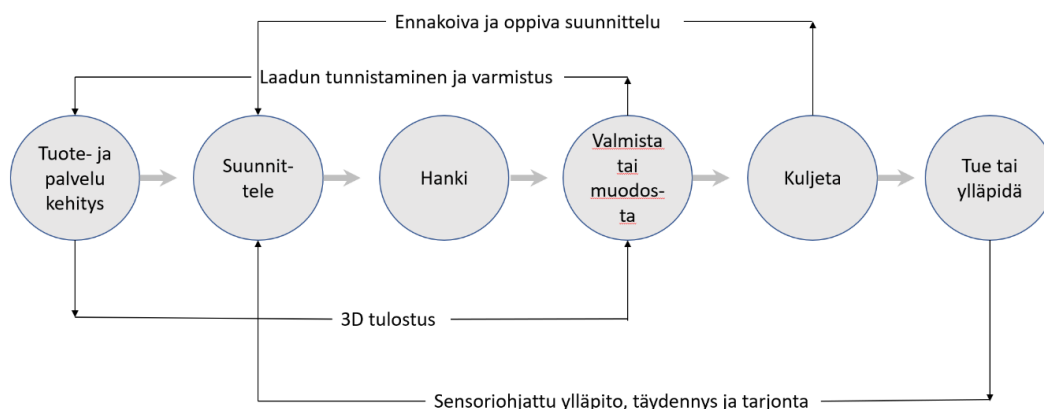
toimintaan.

12. Analysoi tapahtunut poikkeustilanne, päivitä poikkeustilanteiden suunnitelmat analyysiin perustuen ajan tasalle, harjoittele ja ennakoi, sillä seuraava poikkeustilanne saattaa ehkä olla tulossa milloin tahansa.
13. Tulevaisuuteen ja parempaan kriiseistä toipumiseen tähtäävä toiminta.
14. Huoltovarmuusosaamisen kehittämiskohteiden tunnistaminen, koulutus, harjoittelu ja toimintakyvyn arviointi – jatkuvan parantamisen periaate.
15. Määräaikaiset / aikavälein tapahtuvat toimintakyvyn arvioinnit
 - Kuinka kolme kertaa vuodessa tehtävän toimintakyvyn arvio toteutetaan?
18. Uudet tuotteet ja tuotekonseptien tunnistaminen.
19. Tuote- ja järjestelmäinnovaatioihin kytkeytyvä vientipotentiaali.
20. Vastaaminen toimintaympäristön muutokseen.
 - joustava toimitusketjujen verkosto (engl. a ”resilient” supply chain), joka on valmistautunut nopeasti sopeutumaan ja elpymään mistä tahansa odottamattomasta, vastaan tulevasta, toimitusketjujen häiriöstä. Kuvassa 6, ”Toimitusketjun evoluutiomallissa” on havainnollistettu muutosta perinteisestä toimitusketjusta kohti tulevaisuuden digitaalisia toimitusverkostoja.

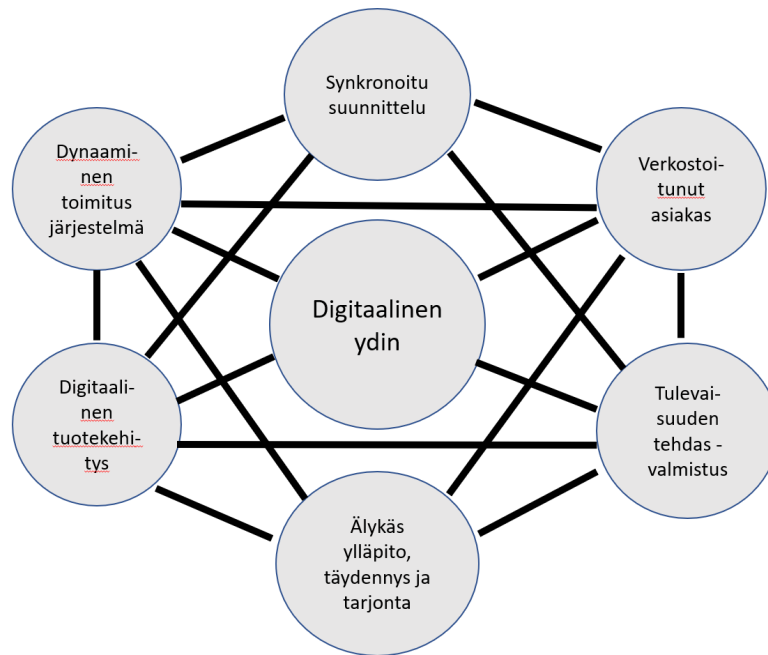
Tarkastuslista toteutettiin myös videomuodossa, joka on katsottavissa YouTubessa: <https://youtu.be/KWymalfgCE>.

Toimitusketjun evoluutiomalli

Perinteinen toimitusketju

Toimitusketjun evoluutiomalli digitaaliset toimitusverkostot

Kuva 6. Toimitusketjun evoluutiomalli: perinteinen toimitusketju ja digitaaliset toimitusketjut.

Digitaaliset toimitusverkostot

ICT-alalla tapahtunut viimeaikainen teknologinen kehitys mahdollistaa entistä paremmin kuvan 6 kaltaisen toimitusketjujen evoluution yhä kiihtyvässä tahdissa kohti digitaalisia toimitusverkostoja. Poikkeustilanteisiin varautumisessa - muutos kohti digitaalisia toimitusverkostoja – mahdollistaa nopeamman sopeutumisen ja palautumisen poikkeustilanteesta.

Uudet teknologia, kuten IoT, pilvilaskenta ja muut erilaiset pilvipalvelut, 5G, AI, 3D-tulostus ja robotiikka eri muodoissaan ovat kaikki kriittisessä roolissa kehitettäessä tulevaisuuden digitaalista toimitusverkostoa. Samanaikaisesti epävarmuustekijät ja liiketoimintaympäristöjen epävakaus tekee edellä mainitun muutoksen yhä tarpeellisemmaksi. Olipa sitten kyseessä normaalisti poikkeava ja ennalta odottamaton tapahtuma, kuten esim. COVID-19, kauppasota, sotatoimi tai terrorismi, sääntelyn yllättävä muutos, työriita, tiettyjen tuotteiden yllättävä, alueellisesti merkittävä, kysyntäpiikki, tai tavarantoimittajan konkurssi – yritykset ja organisaatiot opettelevat yhä paremmin varautumaan poikkeustilanteisiin.

Se kuinka tietyssä yrityksessä / organisaatiossa siirtyminen digitaalisiin toimitusverkostoihin toteutetaan, riippuu toimialasta ja lisäksi vaihtelee kuitenkin yrityksestä ja organisaatiosta toiseen. Kunkin muodostettavan digitaalisen toimitusverkoston pitää olla olennainen osa organisaation liiketoimintastrategiaa, eikä pelkästään vain nimellisesti linjassa mainitun liiketoimintastrategian kanssa. Lisäksi riskien hallinta pitää liittää kiinteäksi osaksi tässä mainittua uutta digitaalista toimitusverkostoa.

Riskienhallinnan näkökulmasta menestymisen avain on joustava toimitusketjujen verkosto (engl. a ”resilient” supply chain) joka ei vain keskity riskien minimoimiseen, vaan sen lisäksi on myös valmistautunut nopeasti sopeutumaan ja elpymään mistä tahansa odottamattomasta, vastaan tulevasta, toimitusketjujen häiriöstä. (COVID-19 Managing supply chain risk and disruption by 2020 Deloitte Development LLC, s. 15).

Esimerkki etäpalveluista terveydenhuollonalalla

Kriittisesti huoltovarmuuteen linkittyvä ja koronapandemian aiheuttama muutos nousi esiin myös terveydenhuollon palveluissa. Normaalisti lääkärin tai hoitajan vastaanotolla hoidettavat toimenpiteet siirtyivätkin yhtäkkiä etänä hoidettaviksi palveluiksi.

Moni valtakunnallinen terveysalan toimija oli tarjonnut etävastaanottoja vasta hetken, ja asiakaskäyntien määrät olivat joitakin satoja kuukausittain. Kun pandemian johdosta käytännössä koko Suomi suljettiin maaliskuussa 2020, ei fyysiseen kivijalkavastaanottoon ollut enää asiaa.

Tämän seurauksena terveysalan jättien asiakaskäyntien määrät etävastaanotoissa kasvoivat sadoilla prosenteilla kuukaudessa, mutta samaan aikaan perustettiin innovatiivisia ja uusia ratkaisuja etäterveyspalvelujen tuottamiseksi pienten yritysten toimesta.

Satakunnassakin on kehitetty terveysalan startup, jonka missiona on tuottaa korkealaatuisia ja helposti saavutettavia terveydenhuollon etäpalveluja. Startup keskittyy asiakaslähtöiseen toimintaan, jota parannetaan teknologian avulla.

3.3 Uusien tuotteiden ja palveluiden innovaatioprosessit

Koronakriisi on haastanut ja mahdollistanut uusien tuotteiden ja palveluiden saatavuuden ja markkinat. Uusien tuotteiden ja palvelujen innovointi voidaan jakaa karkeasti kolmeen erilaiseen tapaan toimia:

1. Aloitetaan ja perustetaan kokonaan uusi yritys startup-tyylisesti

Startup-yrityksen lähtökohtana on usein toiminnan skaalautuvuus kansainväliseksi liiketoiminnaksi, siinä missä perinteinen yritys toimii enemmän paikallisesti, ilman suuria kasvutavoitteita.

Startupin voi perustaa kuka tahansa, sillä se on Patentti- ja rekisterihallitukseen rekisteröitävä yritys muiden yritysten joukossa. Jokainen toimija voi myös kutsua omaa yritystään startupiksi, vaikka normaalisti startupiksi kutsutaan nuorta ja kasvuhaluista yritystä. Startupeja perustetaan useimmiten teknologiasektorille, mutta se ei kuitenkaan ole alariippuvainen – suomessa on perinteisiäkin yrityksiä, jotka täyttävät startupin ”määreet”.

Startupin perustaminen voi tapahtua monella tavalla. Yritysideaa on mahdollista testata markkinoilla jo ennen, kuin mitään konkreettista tuotetta tai palvelua on edes valmistettu yrityksessä. Idea startupin perustamiselle on taas voinut syntyä jonkun tietyn tarpeen tai ongelman huomattessaan; ”Voisiko tämän tehdä paremmin jollain toisella tavalla?”.

Startupin perustajalla ei välttämättä ole koulutusta tai aiempaa osaamista omalta toimialaltaan, ja usein ideat syntyvätkin siten, että asioita katsoo täysin ulkopuolisen tahon silmin. Kokemusta ja oppia karttuu matkan varrella ja usein on tarpeen hankkia eri alojen ammattilaisia ympärilleen, jotka haluavat lähteä kehittämään startupia eteenpäin. Osaamista kuitenkin tarvitaan muun muassa liikeidean hiomiseen, liiketoimintasuunnitelman tekemiseen, rahoitushakuun, markkinointiin ja myyntiin, verkostoitumiseen sekä yrityksen johtamiseen liittyen.

2. Toimiva yritys, joka haluaa tuottaa uuden tai uusia palveluja

Yritys, jolla on jo olemassa olevaa toimintaa, voi myös aloittaa tuottamaan uusia tuotteita ja palveluja. Tällaisia on nähty pandemian aikana esimerkiksi terveydenhuollon toimijoissa, jotka alkoivat kehittämään ja panostamaan digivastaanottoihin täydentämään, tai jossain tapauksissa jopa korvaamaan perinteisiä vastaanottokäyntejä.

Uusien asioiden innovointi onkin tärkeää – sen avulla yritys voi parantaa palvelujaan, saada uusia asiakkaita sekä laajentaa toimintaansa. Uudet tuote- tai palveluideat voivat syntyä kuuntelemalla asiakasta tai seuraamalla tarkasti markkinan tapahtumia. Jos yritys ei kehity, se voi jäädä muiden toimijoiden jalkoihin, jotka ovat innovatiivisia ja kehittyvät jatkuvasti. Tunnettu yritys ja valmiit asiakassuhteet voivat helpottaa uusien tuotteiden ja palvelujen lanseeraamista.

3. Olemassa oleva palvelu, jota voidaan soveltaa uuteen toimintaan tai toimialaan

Usein yritys perustetaan tiettyä asiaa varten ja sillä on tarkkaan mietitty tarkoitus. Toisinaan yllättävät tilanteet voivat ajaa yrityksen miettimään, missä muualla heidän tuotettaan voisi hyödyntää. Voi myös

käydä siten, että yrityksen asiakkaat alkavat käyttää yrityksen tuotetta eri tavalla, kuin yritys oli tarkoittanut. Tällöin kannattaakin seurata asiakkaiden käyttäytymistä ja panostaa sinne, missä yritykselle ja sen tuotteelle on todellista kysyntää.

Korona-aika on saanut monet yrittäjät ja yritykset miettimään toimintaansa, koska taloudellisia häviäjiä on ollut poikkeusaikana paljon. Toiset ovat ryhtyneet yhteistyöhön muiden toimijoiden kanssa ja mietti-neet uusia konsepteja toiminnoilleen.

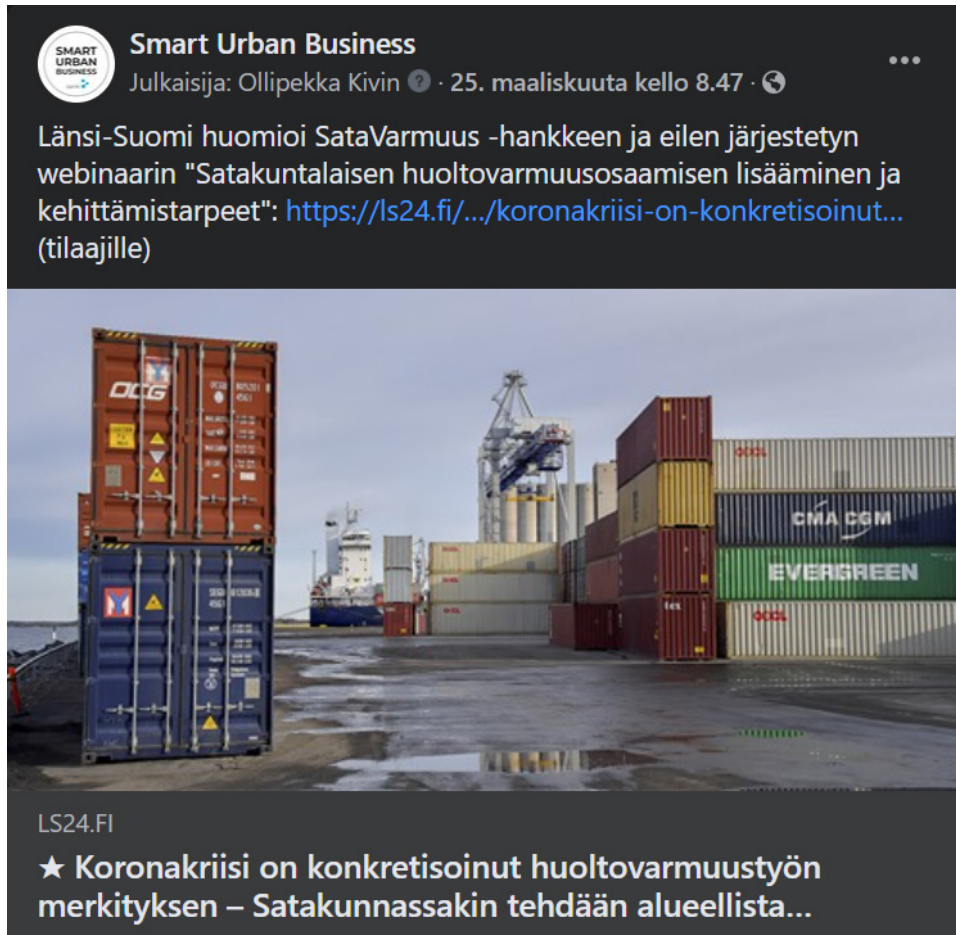
Pandemia-aika sai erään lasitusliikkeen soveltamaan palveluansa täysin uuteen toimintaan ja pandemian aiheuttama myynnin lasku vaihtuikin ennätystulokseen. Kotimainen lasitusliike valmisti alun perin lasi-tuotteita kotien sisustustarpeisiin: ikkunoihin, lasiseiniin ja -oviin, peileihin ja terassilasituksiin. Pande-mia ja sen aiheuttama hetkittäinen säästökuuri kuluttajissa pysäytti vuosikymmeniä menestyksekkäästi toimineen lasitusliikkeen toiminnan lähes kokonaan. Yrityksen edustajan mukaan hän oli jutellut yrityk-sensä ongelmista tuttavansa kanssa, kunnes he olivat saaneet ajatuksen pleksilasista, joka suojaisi pisa-ratartunnalta esimerkiksi kaupan kassalla. Prototyypin oli valmis nopeasti, ja ensimmäiset tuotteetkin oli myyty tunnissa prototyypin julkaisun jälkeen. Nyt pleksilaseja on myyty pankkeihin, apteekkeihin sekä päivittäistavarakauppoihin ja yrityksen ahdinko muuttuikin menestykseksi.

4 HANKEVIESTINTÄ

Hankkeen menestyksekkäs viestintä vaati tiivistä yhteistyötä projektin toteuttajan SAMKin ja osallistu-vien toimijoiden, erityisesti yritysten välillä. Hankkeelle tehtiin yksityiskohtainen viestintäsuunnitelma, jossa huomioitiin eri kohdeyleisöjen erilaiset viestintätarpeet. Viestintä tapahtui sekä epämuodollisissa että muodollisissa yhteyksissä.

Innovatiivisena osana projektissa oli sähköisen viestinnän hyödyntäminen. Raumalla pidettävissä webi-naareissa hyödynnettiin WEBEX HILL -teknologiaa, joka mahdollisti tilaisuuksien osallistumisen etä-nä sekä nauhoitetun tallenteen tekemisen YouTubeen. Sosiaalista mediaa, erityisesti Facebook, Twitter, LinkedIn ja YouTube käytettiin hankkeen tapahtumien ja tulosten markkinoinnissa ja tiedon välityksessä hyödyntäen olemassa olevia kanavia (Kuva 7, Kuva 8, Kuva 9, Kuva 10, Kuva 11).

Viestintä oli oleellinen osa hanketta sekä siihen liittyviä tapahtumia (kts. kohta 3.1.). Jokaisesta SataVar-muus –tapahtumasta sekä uusista artikkeleista on viestitty sähköpostin ja sosiaalisen median (Facebook, Twitter, LinkedIn) välityksellä hankkeen verkkosivujen lisäksi.

Kuva 7 SataVarmuus –hankkeen Facebook –sivuilla jaettiin tapahtumätietojen lisäksi uutisia.

Kuva 8 SataVarmuus –hankkeen Twitter –sivulla jaettiin tietoa hankkeen tapahtumista.

Tapahtumien jälkeen osallistujilta pyydettiin palautetta ja kehitysehdotuksia seuraavia tapahtumia varten. Palaute oli positiivista ja järjestelyt sekä tapahtumissa olleet puhujat saivat kiitosta. Lisäksi tapahtumalomakkeissa kysyttiin, haluaako vastaaja liittyä SataVarmuus –osaajaverkostoon. Suurin osa vastaajista vastasi myöntävästi, ja hankkeen osaajaverkosto kasvoi usealla ammattilaisella.

Hankkeen tapahtumista julkaistiin artikkeleita mm. Länsi-Suomessa, Satakunnan ammattikorkeakoulun sekä Rauman kauppakamarin uutisissa (Kuva 9).

RAUMAN KAUPPAKAMARI AJANKOHTAISTA KOULUTUKSET JA TAPAHTUMAT KAUPPAKAMARI

Käytännön toimintaohjeita kun covid-19 iskee työpaikalle

© 18.02.2021 10:18

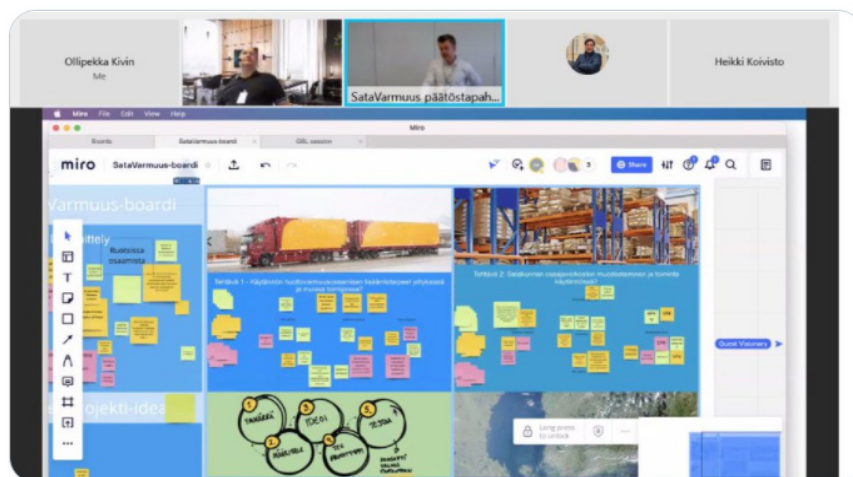
Tilanne koronapandemian osalta alkaa olla Rauman seudulla hälyttävä. Nyt tarvitaan kärsivällisyyttä ja huolellisuutta, jotta tilanne saadaan takaisin haltuun! Tartuntatilanteessa tärkeintä on tiivis yhteistyö tartuntatautiviranomaisten kanssa. Tässä perjantaina 12.2. toteutetun "Mitä tehdä jos COVID-19 iskee työpaikalle?" -webinaarin aineistot ja tallenteet esityksistä käyttööne.

Kuva 9 Rauman kauppakamarin verkkosivuilla julkaistiin 12.2.2021 tapahtumasta aineistoa.

 SUB @sub_samk · 10. kesäk. ...

SataVarmuus -hankkeen päätöstapahtumassa toteutettiin ideointityötapaa etäteknologiaa hyödyntäen. Työpajan fasilitaattorina toimi Satakunnan ammattikorkeakoulun erityisasiantuntija Santeri Koivisto.

#SataVarmuus
#merilogistiikka

Kuva 10. SataVarmuus -hankkeessa käytettiin MIRO-board alustaa työpajatyöskentelyssä.

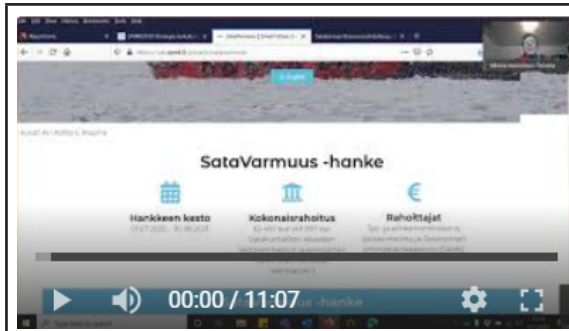
Hankkeen tapahtumista, uutisista ja ajankohtaisista asioista tiedotettiin hankkeen suomen- ja englanninkielisillä verkkosivuilla (Kuva 11).

Kuva 11. SataVarmuus –hankkeen suomenkieliset verkkosivut löytyvät osoitteesta <https://sub.samk.fi/projects/satavarmuus/>.

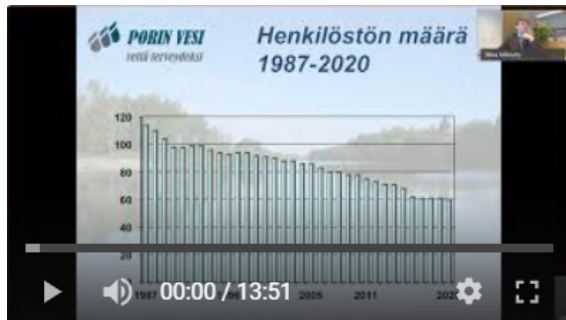
Online-tapahtumista koostettiin videoita YouTube-kanavalle, ja videoiden linkit toimitettiin osallistuneille ja muille hankkeen tapahtumista kiinnostuneille. Videot ovat katsottavissa YouTubessa (Kuva 11).

	<p><i>”Satakuntalaisia menestystarinoita kriisin kestäessä”</i> - Markku Pavela, Boliden</p> <p>https://youtu.be/TDUE5ngxVs0</p>
	<p><i>”Satakuntalaisia menestystarinoita kriisin kestäessä”</i> - Jaana Isotalo, TVO</p> <p>https://youtu.be/aEb0BGRGJ4o</p>

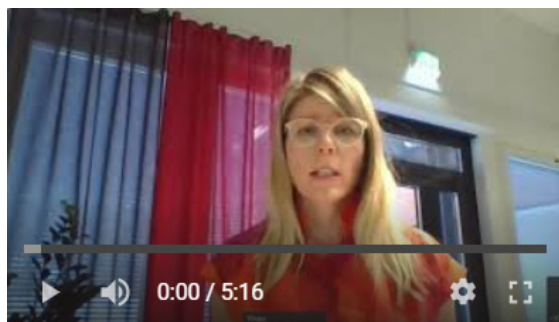
”Satakuntalaisia menestystarinoita kriisin kestäessä” - Minna Keinänen-Toivola, SAMK

<https://youtu.be/ZsBVuH7yPPc>

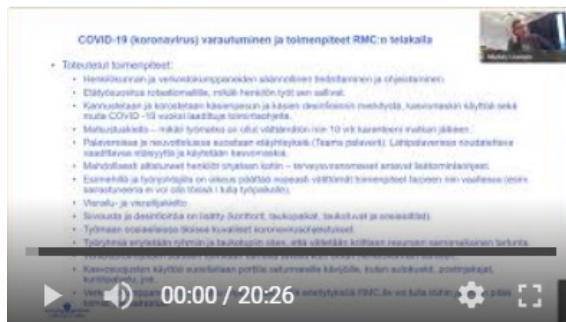
”Satakuntalaisia menestystarinoita kriisin kestäessä” - Ilkka Mikkola, Porin Vesi

https://youtu.be/s_IMg5cN82o

”Satakuntalaisia menestystarinoita kriisin kestäessä” - Riikka Piispa, Rauman Kauppakamari

<https://youtu.be/bMfdIyIneeM>

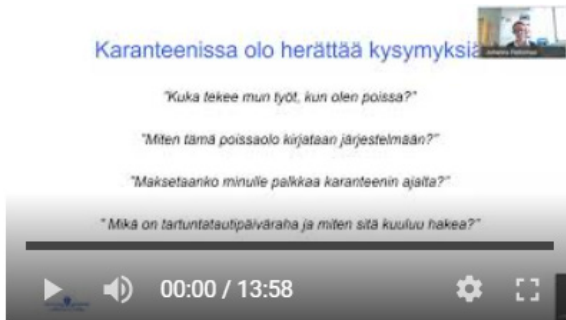
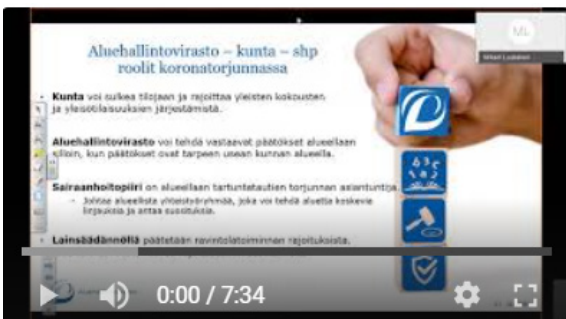
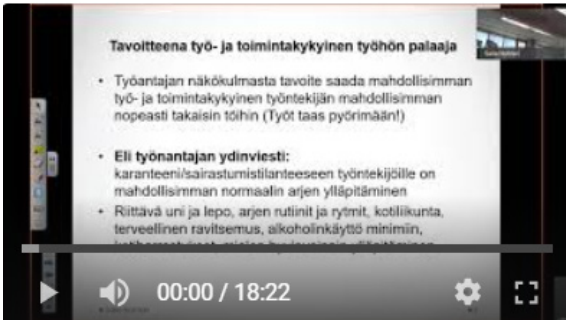
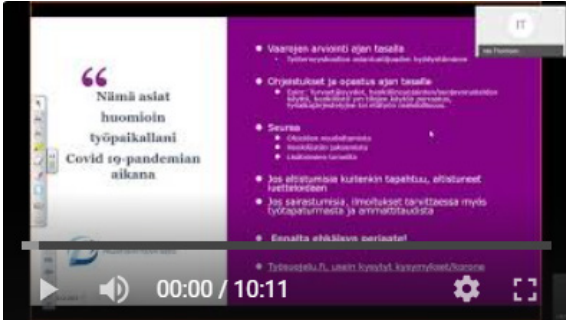

”Satakuntalaisia menestystarinoita kriisin kestäessä” - Timo Suistio, Rauma Marine Constructions Oy

<https://youtu.be/ZfcaO3Uk1Ag>

”Mitä tehdä, kun COVID-19 iskee työpaikalle?” - Irene Reinvall, Rauman kaupunki

<https://youtu.be/irfa6aPUTrE>

	<p>”Mitä tehdä, kun COVID-19 iskee työpaikalle?” - Johanna Peltomaa, Rauma Marine Constructions Oy</p> <p>https://youtu.be/JPYRno-2XcQ</p>
	<p>”Mitä tehdä, kun COVID-19 iskee työpaikalle?” - Mikael Luukanen, Lounais-Suomen aluehallintovirasto</p> <p>https://youtu.be/eXoYio89ZVE</p>
	<p>”Mitä tehdä, kun COVID-19 iskee työpaikalle?” - Saila Hohtari, Rauman kaupunki</p> <p>https://youtu.be/-5hDmDtbn9I</p>
	<p>”Mitä tehdä, kun COVID-19 iskee työpaikalle?” - Ulla Riikonen, Lounais-Suomen aluehallintovirasto</p> <p>https://youtu.be/FIGhK7IyztE</p>
	<p>”Satakuntalaisen huoltovarmuus osaamisen lisääminen ja kehittämistarpeet” - Heikki Koivisto, SAMK</p> <p>https://youtu.be/KnQf971_75U</p>

	<p><i>”Satakuntalaisen huoltovarmuus osaamisen lisääminen ja kehittämistarpeet”</i> - Jukka Pietilä, Intlog Oy</p> <p>https://youtu.be/nSbetLPdruU</p>
	<p><i>”Satakuntalaisen huoltovarmuus osaamisen lisääminen ja kehittämistarpeet”</i> - Ville Anttila, Huoltovarmuuskeskus</p> <p>https://youtu.be/GHdnjsJhD_k</p>
	<p><i>”Satakunnan uudet tuotteet ja palvelut koronakriisistä selviämiseen”</i> - Minna Keinänen-Toivola, SAMK</p> <p>https://youtu.be/EL2nuFdownUs</p>
	<p><i>”Satakunnan uudet tuotteet ja palvelut koronakriisistä selviämiseen”</i> - Minna Nore, Porin kauppakamari</p>
	<p><i>”Satakunnan uudet tuotteet ja palvelut koronakriisistä selviämiseen”</i> - Olli Soinen, Fintraffic</p> <p>https://youtu.be/YhizSQ4fL3A</p>

	<p>”Satakunnan uudet tuotteet ja palvelut koronaviruksesta selviämiseen”</p> <p>- Riikka Piispa, Rauman kauppa- mari</p> <p>https://youtu.be/sMIP-mGzceE</p>
	<p>”Satakunnan uudet tuotteet ja palvelut koronaviruksesta selviämiseen”</p> <p>- Santeri Koivisto, SAMK</p> <p>https://youtu.be/PqVNRRjNtFM</p>
	<p>”Satakunnan uudet tuotteet ja palvelut koronaviruksesta selviämiseen”</p> <p>- Minna Keinänen-Toivola, SAMK</p> <p>https://youtu.be/vuYogJXaCDE</p>

Kuva 12. Kooste onlinetapahtumien YouTube-videoista linkkeineen.

5 YHTEENVETO

SataVarmuus vastasi laajaan tuotteiden kuin palveluidenkin kysyntään koronapandemian haittojen minimointiin ja niistä toipumiseen. Hanke nopeutti satakuntalaisen monipuolisen huoltovarmuusosaamisen kehittämistä koko maakunnan eri toimijoiden kesken. Se hillitsi koronaviruspandemian alueen kehitykselle aiheuttamia negatiivisia vaikutuksia ja edisti niistä toipumista, kun yritykset tunnistavat ja käynnistävät uusia liiketoimintoja muuttuneessa ja epävarmassa tilanteessa. Lisäksi SataVarmuus tuki elinkeinon rakennemuutosta ja vahvistaa alueen muutosjoustavuutta.

Hankkeen tuloksena syntyi SataVarmuus -osaajaverkoston toiminta, joka kokoaa yhteen ja aktivoi yhteistoimintaan kansallisen huoltovarmuuden kannalta keskeisen satakuntalaisen osaamisen. Se varmistaa hallinnon ja yritysten yhteistoiminnan oman maakunnan pääpainoalueilla ja kansallisissa tarpeissa. Satakunnan lisäksi peilattiin tilannetta muualla Suomessa kuin myös Itämeren lähialueella ja verrataan toimintaohjeistuksia.

SataVarmuus mahdollisti järjestelmällisen ja tehokkaan yhteistoiminnan huoltovarmuudessa maakunnan yritysten ja muiden toimijoiden kesken. Koronapandemian tilanne oli kaikille uusi, eikä siihen ole aiemmin kehitetty maakunnallisesti osaajaverkosta. Laaja kysyntä varautumiseen ja uusiin teknologioihin kansallisesti ja myöhemmässä vaiheessa kansainvälisesti on mahdollista ainoastaan keskitetysti toimimalla.

SataVarmuus vahvisti ja lisäsi maakunnan laajaa huoltovarmuusosaamista ja tunnisti uusia mahdollisuuksia niin tuote- kuin palvelusektorilla. Osaaminen lisääntyi valmiussuunnitelmissa: toimijoiden ennakosuunnittelu paranee ja on nopeammin tarjota tuotteita ja palveluja koronakriisin ratkaisuun. SataVarmuus -osaajaverkosto ”pitää pyörät pyörimässä” koronapandemiasta toipumiseen. SAMK:n osin kehittämä Webex HILL-järjestelmän ansiosta opetuksen ja kokousten siirtäminen verkkoon, ns. digiloikka, oli helppo askel. HILLin hyviä käytänteitä ja kokemuksia tuotiin hankkeeseen.

Hankkeessa hyödynnettiin SAMKissa kehittyneitä viennin edistämisosaaamista eri markkinoille, kun tunnustetaan lyhyen aikavälin, keskipitkän, pitkän välin haasteet ja mahdollisuudet. Toisaalta tunnistettiin olemassa olevat tuotteet ja palvelut, helposti muunneltavat tai tuotekehitystä vaativat tuotteet ja palvelut, sekä uudet liiketoimintamahdollisuudet eri toimijoiden välillä.

Satakunnassa käynnistyi keväällä 2020 Kasvun mahdollisuus -työ, jossa tavoitteena on palauttaa Satakunnan talous- ja työllisyyskehitys koronaa edeltävään aikaan. Kasvun mahdollisuus- raportissa on nostettu koronakriisistä selviytymisen keskeiseksi teemaksi Merenkulun osaaminen, logistiikka ja huoltovarmuus- kokonaisuus ja siinä digitalisaatio sekä vihreä kasvu (Kasvun mahdollisuus -loppuraportti 2020). SAMK huolehtii SataVarmuus-verkoston jatkuvuudesta myös jatkossa, osana perustoimintaansa Merilogistiikan tutkimuskeskuksessa, joka aloitti toimintansa helmikuussa 2021 (www.merilogistiikka.fi). Verkoston osaajille järjestään tapaaminen kaksi kertaa vuodessa. SataVarmuus -hankkeen jatkuvuudessa on keskeistä eri toimijoiden välinen aito yhteistyö ja se, että yritykset omaksuvat huoltovarmuusajattelun osaksi tuotteitaan ja palveluitaan. Huoltovarmuusosion tuotteissa ja palvelukonsepteissa on myös vientipotentialia kansainvälisille markkinoille.

LÄHTEET

Kilpatrick J., Barter L., COVID-19 Managing supply chain risk and disruption by 2020, Deloitte Development LLC, s 15. Viitattu 2.5.2021

Kasvun mahdollisuus –Satakunnan tavoitteet ja toimenpiteet koronapandemiasta toipumiseen ja uuteen kasvuun. Loppuraportti 14.12.2020. Satakuntaliitto. Viitattu 15.6.2021 <https://satakunta.fi/wp-content/uploads/2020/11/Satakunnan-kasvun-mahdollisuus-loppuraportti-MH-21.12.2020.pdf>

Uusikylä P. & al., Viljasta verkostoihin Huoltovarmuuskeskuksen arviointi, Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja 2021:32, s. 18–21. Viitattu 7.4.2021

Uusikylä P. & al., Viljasta verkostoihin Huoltovarmuuskeskuksen arviointi, Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja 2021:32, s. 120. Viitattu 21.4.2021

Yhteiskunnan turvallisuusstrategia, Turvallisuuskomitea, VN periaatepäätös 2017, s. 14. Viitattu 16.3.2021.

https://turvallisuuskomitea.fi/wp-content/uploads/2018/02/YTS_2017_suomi.pdf

Yhteiskunnan turvallisuusstrategia, Turvallisuuskomitea, VN periaatepäätös 2017, s. 9. Viitattu 25.2.2021.

https://turvallisuuskomitea.fi/wp-content/uploads/2018/02/YTS_2017_suomi.pdf